

УДК 303.6(054)

Є. І. Припула*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна***Криза фотожурналістики: можливі шляхи виходу**

Припула Є. І. Криза фотожурналістики: можливі шляхи виходу. Ознаки кризи галузі: високий рівень безробіття серед професійних фотокореспондентів, доступність техніки, що дозволило будь-кому створювати ілюстративний матеріал, популярність мобілографії, часописи наповнилися ілюстраціями низької якості, заробіток приносять тільки скандальні знімки, складна ситуація з авторським правом. Порятунку у зверненні до фотопубліцистики. Працювати як фотопубліцисти здатні лише професіонали, які відзначаються якістю, поглибленим вивченням теми, поєднанням журналістики й мистецтва. Великий потенціал має вулична фотографія, жанри фотоісторії, фотоесе.

Ключові слова: *фотографія, фотожурналістика, ЗМІ.*

Припула Е. И. Кризис фотожурналистики: возможные пути выхода. Признаки кризиса: высокий уровень безработицы среди профессиональных фотокорреспондентов, доступность фототехники, что позволило кому-угодно создавать иллюстративный материал, популярность мобилографии, печать наполнилась иллюстрациями низкого качества, заработок приносят только скандальные снимки, сложная ситуация с авторским правом. Спасение в обращении к фотопублицистике. Работать как фотопублицисты способны только профессионалы, которые отличаются качеством, углубленным изучением темы, работают на грани журналистики и искусства. Большой потенциал содержит уличная фотография, жанры фотоистории и фотоэссе.

Ключевые слова: *фотография, фотожурналистика, СМИ.*

Prytula Ye. I. Crisis in photojournalism and possible ways out. Phenomena in modern photojournalism show crisis in this area, so that now the high level of unemployment among professional photographers, the technique became available, a lot of people can create illustrations, there are many civic journalists, mobile pictures are popular, newspapers and magazines filled with illustrations of low quality, earnings bring in most cases only scandalous photos, a difficult situation with copyright. We offer a way out of this situation: addressing photo publicism. Work in these journalistic genres can only professionals, they differ in quality, need in-depth study of topics. We believe that journalism and art can combine street photography, a genre that includes artistic and documentary. Interest in it can actualize journalistic genres such as photo story and not let it dissolve in a photo illustrations and portraits of celebrities.

Key words: *photography, photojournalism, media.*

© Припула Є. І., 2012

Мета дослідження – проаналізувати прояви кризи в галузі фотожурналістики. *Завдання* статті – виявити причини цієї кризи та знайти можливі шляхи виходу з неї.

На межі 1980-х і 1990-х рр. відбулися дві важливі події, що змінили світ фотожурналістики: 1) економічна криза, що збільшилась після війни в Перській затоці, і 2) поява та розвиток нових технологій (виробництво і дистрибуція зображень за допомогою цифрових систем). З 1992 року і до сьогодні економічна криза вразила практично всі фотоагентства – великі й неспеціалізовані, невеликі й середні. Закриваються фотошколи та фотокурси, університети відмовляються від викладання фотожурналістики. Наприклад, Рада з підготовки журналістів при Шеффілдському Коледжі (Велика Британія) закрила курс через «скорочення бюджетного фінансування та кризові явища в галузі». Цифрові та мультимедійні технології, які багато в чому полегшили роботу фотографів і журналістів, призвели до ширшого безробіття серед останніх. Керівники багатьох редакцій відмовляються від репортажних фото.

Журнальні ілюстрації сьогодні в основній масі – інфографіка і кліп-арти з фотостоків (тобто знімки, які можна купити на спеціальних сайтах із збірок фотографій за темами та жанрами), адже вони значно дешевші, ніж оригінальні фоторепортажі. Через доступність фототехніки та інтернет-технологій вибухово збільшилась кількість фотографів-дилетантів. Фотожурналістика деградує.

Багато сказано про проблеми у фотожурналістиці. У статті «Заради Бога, хто-небудь, скажіть це!» колишній директор першого в світі фотоагентства «Магnum-фото» Н. Бюргес пише: «Я виходжу вперед і кажу: «Фотожурналістика: час смерті 11.12 за Гринвічем 1 серпня 2010 року» [1]. Цими словами автор укотре нагадує про дискусію з теми зникнення фотожурналістики як різновиду публіцистичної творчості. В. Березін [3] у роботі «Фотожурналістика» приділяє увагу проблемі «мобілографії», тобто пошуку редакторами сенсацийних матеріалів, які можуть принести популярність виданню на противагу їх якості. Тему кризи фотожурналістики у своїх публікаціях та

інтерв'ю висвітлюють самі фотографи: Є. Лукацький [7], В. Нікітенко, Г. Нері, Ж.-Ф. Лерой.

Зараз фотопубліцистиці науковці приділяють менше уваги. Популярною темою став жанр вуличної фотографії, який має багато спільного з фотожурналістикою. Про інтерес до вуличної фотографії свідчить те, що тема вересневого номера (2010) авторитетного російського журналу з фотографії «Digital Photo» [6] та спецвипуск (вересень, 2010) українського журналу з фотографії «5.6» [2] присвячені саме їй. За результатами найбільшого в світі конкурсу серед фотокореспондентів «World Press Photo» (2010) серед робіт-переможців можна побачити зразки вуличної фотографії. Ту ж саму ситуацію помічаємо в українському національному фотоконкурсі газети «День».

Як твердить Н. Бюргес, криза фотожурналізму почалася у 1990-х роках [1], коли телебачення, котре отримувало значно більші кошти завдяки рекламі, ніж друковані ЗМІ, змогло перейти від «голів, які розмовляють» у студії до прямої трансляції з місця подій. Унаслідок цього тиражі друкованих видань почали стрімко падати, особливо ілюстрованих журналів, які були нездатні конкурувати з оперативним телерепортажем. У 1990-х роках більшість фотоагентств вразила криза, а ціна фотографій значно знизилася, тому що такі агентства як «Associated Press», «Agence France Press», «Reuters» мають у штаті фіксовану кількість фотографів і продають їх продукцію великим пакетом за невисоку ціну. Це призвело до монополії зазначених агентств на ринку фотожурналістики, бо вони витіснили менші агентства, які не могли запропонувати подібних умов.

Немає фінансування для розвитку фотожурналістики. Із семи британських фотографів, які виграли «World Press Photo 2010», жоден не був спонсорований службами новин. Журнали та газети перестали замовляти фоторепортажі та фотоесе через дефіцит коштів, але можуть купити один-два портрети чи ілюстрацію до тексту. Тепер за портрет знаменитості можна отримати більший гонорар, ніж за фотоісторію, яка розкриває певну тему, а не висвітлює подію, що має право зайняти перші важливіші вісім сторінок видання. Бути фотокореспондентом стає не вигідно через здешевлення послуг.

Здавалося, перехід від плівки до цифрових камер мав тільки поліпшити стан фотожурналізму, але цього не сталося. Тепер, як відзначив відомий український фотокореспондент Є. Лукацький: «Виріс рівень техніки – впав рівень якості» [7]. Кожний день створюється безліч кадрів, тисячі випадкових осіб стають свідками подій, при цьому продаючи ці знімки невисокої

якості, бо вони – не професіонали. Але беручи за світліну менший гонорар, вони витісняють з ринку професійних фотожурналістів.

За Є. Лукацьким, фотожурналістика йде в інтернет. У цій тенденції є як плюси, так і мінуси. З одного боку, з'являються нові медійні формати, ЗМІ глобалізуються, з іншого боку, громадянська журналістика почала придумувати професійну. Люди, які не є професійними фотографами та журналістами, безкоштовно чи за низьку ціну викладають матеріали в інтернет, знижуючи професійний рівень фотографічної індустрії й не даючи ходу професіоналам, які за свої світліни прагнуть отримати гонорар.

Також існує проблема авторського права – через те, що знімки фотожурналістів з'являються у світовій мережі, вони, згодом, тиражуються мільйони разів без відома автора, тому що дуже важко відстежити ці процеси. 5 жовтня 2011 року Американське суспільство медіа-фотографів (ASMP) і Центр з перевірки авторських прав (CCC) організували спільний вебінар на тему «Що кожен повинен знати про авторське право», який провели Сьюзан Карр і Річард Келлі, фотографи і колишні президенти ASMP. Учасники заходу одноставно ствердили гостроту цієї проблеми.

Під тиском зазначених обставин попит у редакціях на документальну фотографію знизився.

Ми можемо припустити, що в майбутньому журналісти та фотокореспонденти не будуть розміщати свої матеріали в більшості випадків в інтернеті. За таких умов інформаційну роль на себе візьмуть соціальні мережі та громадянська журналістика. Професіонали залишаться при роботі, будуть однак більше працювати над аналітичними та публіцистичними жанрами. Для фотожурналістів вихід буде знайдений у фотопубліцистиці, для якої вдастиві образність, метафоричність, показ людини в її звичному середовищі.

А. Гоффман [8] поділяє фотографію на три основні групи: ілюстративну, інформаційну та художньо-документальну. Фотографії не можна відводити лише пасивну роль ілюстратора. Не ілюструвати (бути пасивним фіксатором), а стати літописом часу – ось призначення кращих знімків у пресі. Саме про це пише Н. Бюргес [1], висловивши своє занепокоєння тим, що фотожурналістика стає виключно ілюстративною. Причини цього в тому, що за знімки знаменитостей можна отримати більшу нагороду, ніж від фотоесе чи фотонарису, а на ринку залишаються лише фотоагентства-монополісти.

Порятунок лежить на шляху поглиблення професійних підходів до справи, створення

таких матеріалів, які не може виготовити дилетант, розвитку фотопубліцистики та якісних фоторепортажів, які вимагають багато часу, глибокого занурення в тему, аналізу, образності, узагальнень. Гарні перспективи для цього надає вулична фотографія як напрямок у публіцистиці. Інтерес до цього жанру виріс у зв'язку з великим стрибком у розвитку техніки, бо тепер можна робити значну кількість кадрів з високою швидкістю, апаратура стала легшою, а вартість одного електронного фотофайлу добігає нуля.

З фотопубліцистикою вуличну фотографію ріднить метафоричність, образність, художній документалізм, проте, вулична фотографія обмежується публічними місцями і більш популярна серед любителів. В. Бжозовський [8] вважає, що «аматорські знімки можуть бути такими ж важливими за значенням, як і журналістська фотографія». На його думку, потрапляючи на сторінки газет, аматорська фотографія стає фотожурналістикою.

Саме завдяки вуличній фотографії в майбутньому може виникнути інтерес до якісної фотопубліцистики. Журналістика іде в інтернет, де з'явився необмежений простір для аматорів. Багато журналістів стверджує, що незабаром інформативну функцію на себе візьмуть блоги та соціальні мережі – саме з них, у пер-

шу чергу, аудиторія регулярно черпатиме інформацію. При цьому професійна журналістика не зникне, бо якісну публіцистику роблять саме ті люди, які мають спеціальні навички в цій галузі.

Аналогічне можна стверджувати щодо фотожурналістики. Якщо кожний день створюються мільйони кадрів, їх викладають в інтернет аматори, то фотокореспондентам залишається перейти на інший рівень, тобто зосередитися на більш елітарних, професійних творах: фотопубліцистиці. Вулична фотографія може стати важливим жанром фотопубліцистики, а автор подібних знімків – літописцем часу. На доказ цього можна навести вуличні фотографії, які були зроблені навіть у 1950-х роках, але при цьому залишилися актуальними і сьогодні, або подають картину минулого краще за фотоілюстрації та фотоінформації, які разом з газетою живуть один день. Твори, які неодмінно вимагають осмислення, не залишають байдужими читача, викликають значні емоції, певні асоціації з минулим чи майбутнім, мають образність, художній документалізм – зберігають актуальність. Можуть утратити свою злободенність окремі факти, але залишаються думки, образи, залишиться аналіз, принципи підходу до явищ життя, корисні й потрібні, цікаві для читача.

Література

1. Burgess N. For God's sake, somebody call it! / N. Burgess [Електронний ресурс] // ЕПУК. — 2010. — Режим доступу : <http://www.epuk.org/Opinion/961/for-gods-sake-somebody-call-it>
2. Багалиантц В., Маруценко В. Уличная фотография / В. Багалиантц, В. Маруценко // «5.6». — 2010. — № 4. - С. 4-7.
3. Березин В.М. Фотожурналистика : учеб. пособие / В.М. Березин. — М. :Рос. ун -т дружбы народов, 2009. — 157 с.
4. Л'Омм К. Фотожурналистика: стоп-кадр / К. Л'Омм // Кур'єр ЮНЕСКО, 2007. — № 4. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001520/152042r.pdf>
5. Майер П. Возвращение уличной фотографии / П. Майер [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.photographer.ru/cult/theory/407.htm>
6. Мурадов Б. Песня фотоакына / Б. Мурадов // Digital Photo. — 2010. — № 9. — С. 32-33.
7. Остапа С. Виріс рівень техніки — впав рівень якості / С. Остапа, В. Мілосердов [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.telekritika.ua/lyudi/2010-01-05/50255>
8. Шаповал Ю. Г. Фотожурналистика : навч. посіб. / Ю. Г. Шаповал. — Рівне: Волин. береги, 2007. — 76 с.